

صلى الله عليه وسلم

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته حقوق بین الملل

موضوع پایان نامه:

تحول در تعهدات دولتها ناشی از میثاق بین المللی حقوق اقتصادی،
اجتماعی و فرهنگی در پرتو امنیت انسانی

استاد راهنما:

دکتر حسین شریفی طراز کوهی

استاد مشاور:

دکتر سید قاسم زمانی

نگارش:

پگاه ملکی اصل

تابستان ۱۳۹۳

به نام خدا

تاییدیه اعضای هیات داوران در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیات داوران نسخه نهایی پایان نامه کارشناسی ارشد خانم پگاه ملکی اصل تحت عنوان « تحول در تعهدات دولتها ناشی از میثاق حقوق بین المللی حقوق اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی در پرتو دکترین امنیت انسانی » را از نظر فرم و محتوا بررسی نموده و پذیرش آن را برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می کند.

اعضای هیات داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضا
۱- استاد راهنما	دکتر حسین شریفی طراز کوهی	دانشیار	
۲- استاد مشاور	دکتر سیدقاسم زمانی	استادیار	
۳- استاد ناظر	دکتر توکل حبیب زاده	استادیار	
۴- استاد ناظر	دکتر پوریا عسکری	استادیار	
۵- نماینده تحصیلات تکمیلی	دکتر پوریا عسکری	استادیار	

آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهش‌های علمی که تحت عنوان پایان‌نامه، رساله و طرح‌های تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان‌نامه/ رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می باشد ولی حقوق معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجو مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان‌نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب، نرم افزار و یا آثار ویژه (اثری هنری مانند فیلم، عکس، نقاشی و نمایشنامه) حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آئین نامه های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این آیین‌نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۸۷/۴/۱ در شورای پژوهشی و در تاریخ ۸۷/۴/۲۳ در هیأت رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ ۸۷/۷/۱۵ شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم‌الاجرا است.

«اینجانب، محمد علی اصیل، دانشجوی رشته صورت پروراسی، ورودی سال تحصیلی ۱۳۹۰ مقطع کارشناسی ارشد دانشکده علوم انسانی متعهد می شوم کلیه نکات مندرج در آئین نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی دانشگاه تربیت مدرس را در انتشار یافته های علمی مستخرج از پایان نامه / رساله تحصیلی خود رعایت نمایم. در صورت تخلف از مفاد آئین نامه فوق الاشعار به دانشگاه وکالت و نمایندگی می دهم که از طرف اینجانب نسبت به لغو امتیاز اختراع بنام بنده و یا هر گونه امتیاز دیگر و تغییر آن به نام دانشگاه اقدام نماید. ضمناً نسبت به جبران فوری ضرر و زیان حاصله بر اساس برآورد دانشگاه اقدام خواهم نمود و بدینوسیله حق هر گونه اعتراض را از خود سلب نمودم»

امضا:
تاریخ: ۹۳/۹/۲۵

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل را چاپ کند: «کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد/ رساله دکتری نگارنده در رشته **صنوع بیابان** است که در سال **۱۳۹۳** در دانشکده **علوم انسانی** دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی

سرکار خانم/جناب آقای دکتر **مصطفی سرینجه‌پازویی** مشاوره سرکار خانم/جناب آقای دکتر **تاسم زمانی** و مشاوره سرکار خانم/جناب آقای دکتر **...** از آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه‌های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می‌تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می‌تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می‌دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تامین نماید.

ماده ۶: اینجانب **بیابان** دانشجوی رشته **صنوع بیابان** مقطع **کارشناسی ارشد** تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی: **بیابان**

تاریخ و امضا: **۱۳۹۳/۹/۵**

تقدیم به:

پدر و مادرم

و

همه کسانی که لحظه ای بُعد انسانی و وجدانی خود را فراموش نمیکنند و برآستان گران
انسانیت سر فرو می آورند و انسان را با همه ی تفاوت هایش ارج می نهند.

تقدیر و تشکر:

بر خود لازم میدانم احترام و سپاس بی دریغ خود را به استاد فرزانه و فرهیخته جناب آقای دکتر حسین شریفی طرازکوهی تقدیم نموده و به جهت دقت نظر و راهنمایی های ایشان که موجب به انجام رسیدن این پایان نامه گردید، کمال امتنان خویش را نثار می نمایم.

همچنین می بایست از جناب آقای دکتر سید قاسم زمانی که نظراتشان راهگشای اینجانب بوده و از همکاری و مساعدت و دوستان و همکاران مهربانی که در این مسیر مرا یاری نمودند قدردانی نمایم و از خداوند متعال سلامتی و موفقیت روزافزون ایشان را خواستارم.

چکیده:

هر نظامی به مثابه کلیت به هم پیوسته‌ی متشکل از اجزا، برای رهایی از آشوب و بی‌نظمی، در چارچوب نظامی تنظیم و تنسيق می‌گردد؛ نظم ضروری و بایسته که لازمه‌ی جریان امور مقتضی حیات جهت دار جوامع انسانی است. این نظم در پارادایم واقع‌گرایانه‌ی سیاسی که نظم حقوقی منشور ملل متحد را نیز بعد از جنگ جهانی دوم تحت تأثیر خود قرار داده بود، معطوف به حاکمیت دولتها و تأمین امنیت ملی می‌شد. در پرتو گفتمان رئالیسم، اجتماع داخلی تابعی از اراده‌ی سیاسی دولت به حساب می‌آمد، و دولت بعنوان بازیگر اصلی، فرادستانه جامعه را مدیریت می‌کرد و هدف از امنیت، تنها حفظ امنیت دولت بود. اما در پرتو پدیده‌ی غالب و مؤثر جهانی شدن، شاهد انقلابی اساسی در حوزه‌ی حقوق بین‌الملل هستیم، انقلابی موسوم به انسانی شدن حقوق بین‌الملل، که بر بنیان‌های روشمندی در گفتمان‌های سه‌گانه «نظری، قانون و اجرائی» حقوق بشر استوار است. در چارچوب روند انسانی شدن حقوق بین‌الملل است که انسان به مثابه هدف حقوق بین‌الملل جایگاه منحصر به فرد پیدا میکند. در نتیجه، در پرتو تلاش‌های بسیاری که در زمینه بازاندیشی در جوهره‌ی حقوق بین‌الملل یعنی مفهوم امنیت صورت گرفت، شاهد ظهور گفتمانی جدید به نام گفتمان امنیت انسانی در ادبیات حقوقی بین‌الملل هستیم. گفتمان مزبور آینه تمام‌نمای هدف قرار گرفتن فرد انسانی در حقوق بین‌الملل است، که با دو عنصر رهایی از نیاز و رهایی از ترس، تقریباً همزمان با بانک جهانی که مفهوم حکمرانی مطلوب را ارائه داد، توسط "برنامه توسعه ملل متحد" به جهانیان معرفی گردید، که در هفت بُعد امنیت شخصی، بهداشتی، غذایی، زیست محیطی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی قابلیت بررسی و تحقیق خواهد داشت. با تأکید بر امنیت انسانی، برخورداری از حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، نه صرفاً به مثابه حق آحاد اجتماع، بلکه تکلیفی فرض می‌شود که در چارچوب نوعی اداره امور مرسوم به حکمرانی مطلوب، آداب خاص خود را می‌طلبد. پذیرش دکترین امنیت انسانی همانند حق‌های بشری، لاجرم بر حوزه‌ی کارکرد دولت و طبعاً ماموریت‌های خاص نهاد مسوول حفظ "نظم" و "امنیت" بسیار تأثیرگذار است. از این رو ایجاد و استقرار "نظم حقوقی" در پرتو امنیت انسانی که مشتمل و معطوف به محدودیت‌های هنجاری است، از یک طرف "شهروندی مسئولانه" در گستره‌ی حیات جمعی و از طرف دیگر، "دولت پاسخگو" را در برابر امنیت و آسایش عمومی طلب میکند.

واژگان کلیدی : حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، امنیت انسانی، حکمرانی مطلوب، امنیت شخصی، امنیت بهداشتی، امنیت غذایی، امنیت زیست محیطی، امنیت سیاسی، امنیت اجتماعی و امنیت اقتصادی

Abbreviations

اختصارات انگلیسی:

UNDP:	United Nation Development Program
ICESCR:	International Covenant Economic, Social and Cultural Rights
OP- ICESCR:	Optional Protocol of Covenant on Economic, Social and Cultural Rights
ICCPR:	International Covenant Civil and Political Rights
ICISS:	International Commission on Intervention and State Sovereignty
HDR:	Human Development Report
CHS:	Commission of Human Security
UPR:	Universal Periodic Review

علامت اختصاری فارسی

حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

ح.ا.ا.ف:

فهرست مطالب

بخش اول : طرح تحقیق	۱
- تعریف مسأله.....	۱
- پرسش های پژوهش.....	۶
- پیشینه پژوهش.....	۶
- اهداف پژوهش.....	۱۴
- فرضیه ها	
- تعریف مفاهیم	۱۵
- روش پژوهش	۱۶
- حدود و نقطه تمرکز پژوهش	۱۷
- ساختار پژوهش.....	۱۷
بخش دوم: مبانی فکری و ماهیت حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی	۱۹
درآمد.....	۲۰
فصل اول: کلیات	۲۱
مبحث اول : گفتمان های اصلی حقوق بشر.....	۲۳
گفتار اول : گفتمان نظری یا فلسفی حقوق بشر	۲۳
گفتار دوم : گفتمان قانونی حقوق بشر	۲۴
گفتار سوم: گفتمان اجرایی حقوق بشر	۲۵
مبحث دوم: دکترین های حقوق بشر	۲۷
گفتار اول: دکترین حکمرانی مطلوب.....	۲۸
گفتار دوم : دکترین مسئولیت حمایت	۳۰
گفتار سوم : دکترین امنیت انسانی	۳۲
مبحث سوم: نسل های حقوق بشر	۳۴
گفتار اول: حقوق نسل اول.....	۳۴

۳۵	گفتار دوم: حقوق نسل دوم
۳۷	گفتار سوم: حقوق نسل سوم
۳۸	بند اول : حق توسعه
۳۹	بند دوم :توسعه پایدار
۴۰	بند سوم:توسعه انسانی
۴۳	گفتار چهارم : مقایسه محتوای حقوق نسل اول و دوم
۴۴	بند اول : تفاوت حقوق نسل اول و دوم
۴۵	بند دوم : شناسایی متعهد
۴۵	بند سوم : شناسایی متعهدله
۴۶	فصل دوم: پویش تاریخی حقوق بشر در نظام بین الملل
۴۴	مقدمه
۴۸	مبحث اول : منشور ملل متحد
۵۰	مبحث دوم: اعلامیه جهانی حقوق بشر
۵۳	مبحث سوم: میثاق های بین المللی حقوق بشر
۵۶	گفتار اول: میثاق حقوق مدنی و سیاسی
۵۷	گفتار دوم : میثاق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
۶۱	مبحث چهارم : نظام نظارت بر معاهدات حقوق بشری
۶۱	مقدمه
۶۵	گفتار اول: کمیته اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
۶۵	بند اول : نقش کمیته
۷۰	جمع بندی
۷۲	بخش سوم : تبیین امنیت انسانی و مولفه های آن بعنوان چشم اندازی جدید در عرصه امنیت
۷۳	درآمد
۷۴	فصل اول : مفهوم امنیت
۷۸	مبحث اول : زمینه پیدایش و مفهوم امنیت انسانی

۷۸	گفتار اول: زمینه پیدایش دکترین امنیت انسانی
۸۴	گفتار دوم: مفهوم امنیت انسانی
۸۴	بند اول: تعریف UNDP
۸۶	بند دوم: تعریف صاحب‌نظران
۹۰	مبحث دوم: مولفه‌ها و تهدیدات پیش روی امنیت انسانی
۹۰	گفتار اول: مولفه‌های امنیت انسانی
۹۳	گفتار دوم: تهدیدات پیش روی امنیت انسانی
۹۳	بند اول: تهدیدات مستقیم
۹۵	بند دوم: تهدیدات غیر مستقیم
۹۶	مبحث سوم: گستره مفهوم امنیت انسانی و شمول آن بر مفاهیم مرتبط
۹۹	گفتار اول: ارتباط مفهومی امنیت انسانی با امنیت ملی
۱۰۲	گفتار دوم: ارتباط مفهومی امنیت انسانی با حقوق بشر
۱۰۷	گفتار سوم: ارتباط مفهومی امنیت انسانی با توسعه انسانی
۱۱۳	جمع بندی
۱۱۵	بخش چهارم: رویکرد جدید حکمرانی در ارتباط با حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
۱۱۶	درآمد
۱۱۷	فصل اول: تعهدات دوتها ناشی از میثاق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
۱۱۷	مبحث اول: ماهیت تعهدات
۱۱۸	گفتار اول: تعهدات به رفتار و نتیجه
۱۱۹	گفتار دوم: تعهد به احترام، حمایت و ایفا
	مبحث دوم: تبیین پروتکل اختیاری میثاق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بعنوان مکانیسم جدید
۱۲۱	دادخواهی
۱۲۴	گفتار اول: آیین شکایات فردی در کمیته حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
۱۲۴	بند اول: حقوق موضوع شکایت
۱۲۴	بند دوم: دارندگان طرح شکایت

- بند سوم : شرایط پذیرش شکایت..... ۱۲۵
- بند چهارم : تشخیص ماهیت دعوی ۱۲۶
- بند پنجم: ماهیت آراء کمیته و ضمانت اجرای آن. ۱۲۶
- گفتار دوم: آیین شکایت بین دولی و آیین تحقیق ۱۲۷
- فصل دوم : تغییر رویکرد دولت ها در انجام تعهداتشان ناشی از میثاق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در پرتو ابعاد هفتگانه ی دکترین امنیت انسانی ۱۲۹
- مبحث اول : امنیت غذایی ۱۲۹
- گفتار اول: مفهوم امنیت غذایی و حق بر غذا ۱۳۰
- گفتار دوم : تعهدات ملی و بین المللی دولتها در زمینه تحقق حق بر غذا ۱۳۴
- بند اول : تعهدات دولت ها در سطح ملی ۱۳۶
- بند دوم: تعهدات دولت ها در سطح بین المللی ۱۴۰
- مبحث دوم : امنیت زیست محیطی ۱۴۲
- گفتار اول: مفهوم امنیت زیست محیطی ۱۴۲
- گفتار دوم: تعهدات ملی و بین المللی دولتها در زمینه امنیت زیست محیطی ۱۴۴
- بند اول: اصول راهبردی صوفیا مصوب ۱۹۹۵ ۱۴۴
- بند دوم: کنوانسیون بین المللی در مورد حق بر اطلاعات و مشارکت عمومی مصوب ۱۹۹۸ ۱۴۶
- مبحث سوم: امنیت بهداشتی ۱۴۹
- گفتار اول : مفهوم امنیت بهداشتی و حق بر سلامت ۱۴۹
- گفتار دوم: تعهدات ملی و بین المللی دولتها در زمینه امنیت بهداشتی ۱۵۱
- بند اول : تعهدات دولتها در سطح ملی ۱۵۲
- بند دوم: تعهدات دولتها در سطح بین المللی ۱۵۵
- مبحث چهارم: امنیت شخصی ۱۵۸
- گفتار اول : مفهوم امنیت شخصی ۱۵۹
- گفتار دوم : تعهدات دولتها در رابطه با امنیت شخصی ۱۶۱
- بند اول: تعهدات حقوقی خاص ۱۶۲

۱۶۴.....	بند دوم: تعهدات ایجابی دولتها.....
۱۶۶.....	بند سوم: تعهدات سلبی دولتها.....
۱۷۱.....	مبحث پنجم: امنیت اجتماعی.....
۱۷۲.....	گفتار اول: مفهوم امنیت اجتماعی و هویت فرهنگی.....
۱۷۹.....	گفتار دوم: تعهدات دولتها در رابطه با حقوق فرهنگی ناشی از میثاق.....
۱۸۲.....	مبحث ششم: امنیت سیاسی.....
۱۸۲.....	گفتار اول: مفهوم امنیت سیاسی.....
۱۸۵.....	گفتار دوم: تعهدات دولتها در رابطه با امنیت سیاسی.....
۱۹۱.....	مبحث هفتم: امنیت اقتصادی.....
۱۹۱.....	گفتار اول: مفهوم امنیت اقتصادی.....
۱۹۲.....	گفتار دوم: تعهدات دولتها در رابطه با امنیت اقتصادی.....
۲۰۱.....	نتیجه گیری.....
۲۰۵.....	منابع و ماخذ.....
۲۱۴.....	چکیده انگلیسی.....

بخش اوّل
طرح تحقیق

- تعریف مسأله

کرامت انسانی مفهومی است که در برگیرنده حقوق بشر به معنای عام و آزادی‌های اساسی اوست. شناسایی و تضمین احترام به کرامت انسانی ایجاب می‌کند که چه در سطح ملی و چه در سطح بین-المللی حتی‌الامکان با تمامی حقوق برسمیت شناخته شده بشر از حیث اهمیت، یکسان برخورد شود.

اعلامیه جهانی حقوقی بشر مصوب مجمع عمومی در سال ۱۹۴۸ گویاترین متن در دسترس برای درک چیستی و تبیین مصادیق حقوق بشر است. به موجب اعلامیه مزبور حقوق بشر مجموعه‌ای از حقوق مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ملهم از نظریه آزادی در مفهوم غربی و نظریه آزادی در مفهوم سوسیالیستی است،^۱ که درج آن در یک سند واحد می‌تواند نشان دهنده، تفکیک ناپذیری و وابستگی متقابل آنها با یکدیگر باشد.

در ارتباط با ارزش حقوقی اعلامیه حقوق بشر، به رغم اهمیت تاریخی و سیاسی استثنایی آن، از نظر حقوقی با سایر قطعنامه‌های مجمع عمومی تفاوتی ندارد،^۲ بنابراین ضرورت داشت تا به بسط و تبیین مفاد اعلامیه پرداخته شود و با تصویب متونی که خاصیت الزام‌آور داشته باشند و موجد تعهدات حقوقی برای دولت‌های امضاء کننده گردند، تداوم بخشیده شود.

هر چند جامعه بین‌المللی پس از جنگ جهانی دوم درمدت نسبتاً کوتاهی در مورد اعلامیه جهانی حقوق بشر به توافق رسید، اما تنظیم مقررات الزام‌آور در چارچوب سند یا اسنادی برای این موضوع در کمیسیون حقوق بشر و مجمع عمومی ملل متحد تقریباً دو دهه به طول انجامید که طی آن توجه به حقوق بشر وارد مرحله دوم خود شد. دو حادثه سیاسی مهم به شکل‌گیری مرحله دوم کمک کرد. نخست تقویت گروه دولت‌های سوسیالیستی. دوم، و بعنوان نتیجه اولی، ظهور جنگ سرد و کشمکش

^۱ ن.ک. به: محمد رضا ضیایی بیگدلی، **حقوق بین‌الملل عمومی**، (تهران، انتشارات گنج دانش، چ. ۳۹، ۱۳۸۹)، ص. ۲۹.

^۲ مواد ۱۰ تا ۱۲ منشور ملل متحد.

ایدئولوژیک و ژئوپلیتیک میان ایالات متحده و شوروی. در این فضای سیاسی، بدون شک شرق و غرب برداشت‌های متفاوتی از نقش دولت در جامعه داشتند که در اتخاذ مواضع از سوی آنها نسبت به حقوق مدنی و سیاسی و حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بی تأثیر نبود.^۳ وحدت متن اولیه حقوق بشر یعنی درج همگی اصول معطوف به کرامت ذاتی انسان در اعلامیه حقوق بشر، نشانه اعتقاد تهیه کنندگان پیش‌نویس اعلامیه به لزوم برخورد یکسان با دو دسته از حقوق بوده است. اما در پرتوتعارضات ایدئولوژیک میان شرق و غرب که در خلال تهیه میثاق ها در حوزه حقوق بشر جریان داشت و تفسیر دولت محورانه از حقوق مندرج در اعلامیه حقوق بشر به اینکه هر دولتی به اقتضای دیدگاه‌هایی که دارد می‌تواند عطف به ماهیت تعهدات ناشی از حقوق اقتصادی اجتماعی و فرهنگی مرسوم به تعهدات بوسیله، اولویت‌هایی را قائل شود و در قبال این اولویت‌ها، نوعی عدم پاسخگویی دولت محورانه موضوعه را هم باز تعریف، مفهوم‌سازی و نهادینه کند.^۴ در یک سو، کشورهای وابسته به اتحاد شوروی قرار داشتند که مدافع حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بودند و در سوی دیگر، کشورهای غربی مدعی تقدم و برتری حقوق مدنی و سیاسی بودند و آنها را مبنای آزادی و دموکراسی در دنیای آزاد میدانستند.^۵ به نظر میرسد این نگرش از ناملموس بودن نتیجه‌ی ایفا و نقض تعهدات نسل دوم ناشی میشود. در نهایت به دلیل تعارضات ایدئولوژیکی دو بلوک غرب و شرق در حوزه حقوق بشر، با تصویب دو میثاق حقوق مدنی و سیاسی که حقوق مزبور به وسیله غرب ترویج داده میشد و میثاق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی که بلوک شرق طرفدار آن بود و یا بعبارتی با تقسیم‌بندی حقوق بشر به حقوق فردی و حقوق جمعی مواجه شدیم.

^۳ ن.ک.به: فریده شایگان...[و دیگران]، زیر نظر جمشید ممتاز، تقویت همکاری‌های بین المللی در زمینه حقوق بشر، (تهران، دانشگاه تهران، دانشکده حقوق علوم سیاسی، ۱۳۸۲). ص.۲۶.

^۴ ن.ک.به: حسین شریفی طرازکوهی، تحولات حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در پرتو گفت‌وگو امنیت انسانی، در مجموعه مقالات همایش دولت و تضمینات حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (تهران، انتشارات دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، چ.اول، ۱۳۹۰)، ص.۱۹۳.

^۵ See: Gros Espiel H., "The Evolving Concept Of Human Rights: Western, Social and Third World Approaches", in Ramcharan b.(ed.), Human Rights Thirty Years after the universal declaration 1994, p.121

در یک تحلیل حقوقی باید به این نکته امعان نظر داشت که نمیتوان این تفاوت نگرش را فقط به ناتوانی دو بلوک قدرت در حصول توافق به دلیل رویارویی های سیاسی یا عقیدتی نسبت داد. بلکه باید ارزیابی آنها را از تفاوت های عملی میان این دو دسته از حقوق که تعهدات متفاوتی را در زمینه تضمین احترام و حمایت از آنها به عهده دولت ها می نهاد نیز، در نظر گرفت.^۶ تعهدات نسل اول حقوق بشر مستقیماً فعل یا ترک فعل را مد نظر قرار میدهند که در یک ارزیابی عینی^۷ ایفا یا نقض تعهدات قابل تصدیق است. اما گویی تعهدات نسل دوم در تفکر سنتی معطوف به تعهد به نتیجه مشخصی نبوده اند و صرفاً برخی اصول راهنمای سیاست گذاری را در نظر داشتند. اما این برخورد متفاوت در هر صورت نباید به معنای قائل شدن اهمیت درجه اول برای حقوق مدنی و سیاسی و اهمیت درجه دوم برای حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تلقی شود، حال آنکه هدف از تهیه میثاق های حقوق بشر، همچون هر گونه کنوانسیون بین المللی دیگر، تبلور نوعی تحول ملموس در رفتارهای دول برخوردار از حاکمیت است.

حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نه تنها از همان ابتدا و در طی دوره جنگ سرد، بلکه حتی امروزه هم با مقاومت دولت ها مواجه بوده و هست. همانطور که کمیته عالی حقوق بشر متذکر شده است، در ترویج حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و حق توسعه، عدم توازن در مقایسه با حقوق مدنی و سیاسی در سطح بین المللی وجود داشته است.^۸ این نحو برخورد، با حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی می تواند چنین القاء نماید که نسل دوم حقوق بشر، به معنی حقوقی است که در درجه دوم اهمیت قرار دارد.

^۶ ن.ک. به: فریده شایگان، ماهیت حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به عنوان نسل دوم حقوق بشر، در مجموعه مقالات همایش دولت و تضمینات حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (تهران، انتشارات دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، چ. اول، ۱۳۹۰)، ص. ۲۱.

^۷ Objective

^۸ ن.ک. به: فریده شایگان، مأخذ پیشین، ص. ۲۲.

اهمیت مسأله این است که این مقوله از منظر حقوق بشری که گفتمان غالب پژوهش حاضر است، یک انحراف محسوب می‌شود. به موجب تحولات ایجاد شده با پایان جنگ سرد، و ایجاد زمینه مساعد جهانی برای ارائه مفهومی نوین از امنیت و نیاز به چارچوبی نوین برای فهم امنیت، این ایده که مبانی نظری آن در نظریات اندیشمندان و فلاسفه وجود داشت، توسط کمیسیون های بین المللی و صاحب نظران نضج یافت و توسط مرکز توسعه سازمان ملل متحد در گزارش توسعه انسانی سال ۱۹۹۴ این مرکز به جهانیان ارائه شد. در نتیجه ما شاهد به حاشیه رفتن نگرش رئالیستی و جایگزینی پارادایم امنیت انسانی، که برآمده از نزدیکی و جمع میان ایده ها در دو زمینه امنیتی و توسعه بین المللی، در پرتو مؤلفه های هنجاری متأثر از اصول بنیادین حقوق بشر است، هستیم.^۹ ظهور پارادایم امنیت انسانی ریشه در دگرگونی تهدیدات و دگرگونی مفهوم امنیت دارد و در پی پذیرش مفهومی فرد محور از امنیت است. که با ظهور و بروز گفتمان مزبور حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی گستره پیدا می‌کند و بالطبع در پرتو دگرگونی‌های مفهومی صورت گرفته تعریف کارکرد دولت در حوزه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نیز دگرگون شده است. از نظر توسعه‌ای و در پرتو دگرگونی امنیت انسانی که با محور قرار دادن جایگاه انسانی در بطن و مرکز تحولات و برنامه‌ریزی‌ها، یک جایگاه محوری به حقوق بشر داده شده و به مسائل انسانی با یک نگاه جامع در جنبه های سیاسی، مدنی، امنیتی و اقتصادی و اجتماعی نگریسته میشود. در پرتو هفت مؤلفه کاملاً انضمامی- حقوقی با پیشوند امنیتی، نشان داده شده که حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی از خاستگاه تاریخی، سیاسی انحرافی خود فاصله گرفته است.^{۱۰} لیکن در رهیافت فرد محور امنیت انسانی، این امنیت افراد است که اصل و غایت شمرده میشود و در هر اقدام و کنش باید به آن توجه نمود، زیرا این رویکرد، برداشت مسلط دولت محورانه را به لحاظ پاسخگو نبودن نسبت به آنچه در زمینه حقوق جمعی در داخل کشورها میگذرد، برنمیتابد. چرا که، دولت تامین کننده اصلی امنیت است که اغلب در این زمینه قصور

^۹ ن.ک.به: باربارا فن تیگرتروم، امنیت انسانی و حقوق بین الملل، ترجمه اردشیر امیر ارجمند و حمید قنبری، (تهران، انتشارات مجد، چ.اول، ۱۳۸۹)، ص.۴۵.
شریفی طراز کوهی، مأخذ پیشین . . .